

УДК 316.334

В. М. Никончук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка С. Дем'янчука"
ORCID ID: 0000-0003-4425-4283

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.12.53

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ

V. Nykonchuk,
PhD in Economics, Associate Professor, Private Higher Education Establishment
"Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities"

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF INSTITUTIONALIZATION RESEARCH

Статтю присвячено аналізу еволюції теорій та концепцій інституалізації. Розкрито проблеми осмислення залежності результатів функціонування економіки в цілому, її секторів, а також окремих підприємств, які приймаються окремими економічними агентами господарських рішень від існуючих інститутів. Обґрунтовано концепції інституалізації як предметної області. Висвітлено проблеми інституалізації структурно-просторових змін національної економіки України. В науковому дослідженні проведено теоретико-методологічне переосмислення трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні.

Розкрито зародження та процес розвитку інституалізації. Обґрунтовано інституалізацію як процес вбудовування та поширення концепції у суспільство загалом шляхом популяризації або примушення виконання. Запропоновано формувати процес інституалізації як суспільно побудовані, історичні закономірності матеріальних практик, припущень, інностей, вірувань і правил, за допомогою яких люди виробляють та відтворюють свою матеріальну життєву базу, організовують час та простір і надають значення їх соціально-економічній реальності.

The article reveals the problems of understanding the dependence of the results of the economy as a whole, its sectors, as well as individual enterprises, which are made by individual economic agents of economic decisions from existing institutions. The concepts of institutionalization as a subject area are substantiated. The problems of institutionalization of structural and spatial changes of the national economy of Ukraine are highlighted. The scientific research carried out a theoretical and methodological rethinking of the transformation processes taking place in Ukraine.

The origin and process of institutionalization development are revealed. Although the term institutionalization has been used for a long time, its meaning is only partially disclosed. An analysis of the scientific literature is given, according to which this term has a vague order of use and various scholars use it more to describe those processes that are not relevant to the process of institutionalization referring to the essence and meaning of "institution". In this context, there is an urgent need to rethink not only the problems associated with the possibility of forming institutions conducive to sustainable economic growth, identifying comparative advantages of different mechanisms for coordinating the actions of economic agents, the existence of different modes of use of limited resources. and its modern interpretations.

Based on this methodological basis, the author substantiates institutionalization as a process of embedding and disseminating a concept (eg, beliefs, norms, social role, values or behavior) in society as a whole by promoting or enforcing. At the same time, with the development of industrialization and international economic processes, in particular the development of TNCs, interest in institutionalism as an applied concept began to grow quite rapidly.

It is proposed to form the process of institutionalization as socially constructed, historical patterns of material practices, assumptions, values, beliefs and rules by which people produce and reproduce their material life base, organize time and space and attach importance to their socio-economic reality.

Ключові слова: інститути, інституціоналізації, концепція інституціоналізму, Google Books Ngram Viewer, Google Books Ngram Viewer.

Key words: institutions, institutionalizations, the concept of institutionalism, Google Books Ngram Viewer, Google Books Ngram Viewer.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток суспільно економічних відносин незалежно від національних особливостей виражається в їх ускладненні, посиленні взаємозв'язків між її окремими елементами. Видозміна їх характеристик роблять значний вплив на функціонування системи загалом. Кардинально ускладнюється об'єкт дослідження національної економіки, водночас загострюється необхідність її теоретичного освоєння. Безпосередньо така необхідність обумовлена проблемами узгодження приватних планів окремих індивідів в умовах невизначеності, координації їх дій, розмежування прав власності, дозволу розподільних конфліктів у світі обмежених ресурсів, визначення меж поширення різних форм економічних організацій в цілому. Виділені тенденції зумовлюють виникнення різноманітних уявлень про предмет концепції інституціоналізації та відповідних напрямків досліджень. Нині ці напрями включають дослідження відносин між людьми, що виникають з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ на певній стадії розвитку суспільно економічних відносин. Водночас вони не обмежуються тільки дослідженням даних відносин. Те ж саме відноситься щодо вивчення використання людьми обмежених ресурсів для виробництва благ і їх подальшого розподілу та обміну з метою споживання. У той же час рецепти економічних реформ, розроблені на базі основних ідей цього напрямку досліджень, показали свою неефективність під час спроби застосування в окремих країнах. Таким чином, актуальність цієї роботи визначається тим, що перед новітньою економічною наукою стоїть нагальна проблема осмислення залежності результатів функціонування економіки загалом, її секторів, а також окремих підприємств, які приймаються окремими еко-

номічними агентами господарських рішень від існуючих інститутів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам інституційних перетворень в соціально-економічному розвитку України та її регіонів присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, Д. Норт [8, с. 117—133; 9; 10], О. Уільямсон [7, с. 45—51], Р. Коуз [7, с. 66—76], Р. Ріхтер [8, с. 23], Д. Ходжсон [11, с. 32], А. Грайф [13, с. 43], Г. Демсец [13, с. 66], Е. Фуруботн [13, с. 89], Т. Веблен і Дж. [2], Л. Лафлін [3], С. Хантінгтон [12] та багато інших. Проте, попри значну кількість наукових публікацій, проблеми інституціоналізації структурно-просторових змін національної економіки України потребують подальших досліджень, оскільки необхідним є постійне теоретико-методологічне переосмислення трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є з'ясування сутнісних аспектів інституалізації, її глобальних проявів та етапів розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інститути — формальні та неформальні правила, які виконують функцію обмежень в ситуації вибору та впорядковують відносини між економічними агентами. В цьому контексті є нагальна потреба переосмислення не тільки проблем, пов'язаних з можливостями формування інститутів, що сприяють сталому економічному зростанню, виявленням порівняльних переваг різних механізмів координації дій економічних агентів, умов існування різних ре-

жимів використання обмежених ресурсів, а й можливістю визначення сутності концепції інституціоналізації та її сучасних інтерпретацій. Узагальнюючи розробленість теми дослідження, слід підкреслити, що освоєння концепції інституціоналізації як предметної області в процесі становлення як наукового напрямку налічує трохи більше століття та не є сформованою у повній мірі, тому авторське узагальнення слід почати насамперед з перших згадок на наукових розробках, що дають змогу надати повну ретроспективну хронологію.

Так, перші згадки інституціоналізму як окремого інструменту та концепції з'явилися у США в 1800—1937 роках. Одним з засновників концепції інституціоналізації вважається Американський економіст та соціолог Торстейн Веблен заклав основи інституційної економіки своєю критикою традиційної статичної економічної теорії. Він спробував замінити концепцію людей як осіб, що приймають економічні рішення, ідеєю про те, що люди постійно страждають від зміни звичаїв та інститутів. Т. Веблен розглядав основний мотив американської економічної системи як матеріальний, а не технологічний: він вважав, що ділове підприємство здійснюється для накопичення грошей, а не для виробництва товарів. Його перша книга "The Theory of the Leisure Class" [1], була опублікована в 1899 році. Веблен прагнув застосувати еволюціонізм Дарвіна до вивчення сучасного економічного життя. Промислова система, писав він, вимагала, щоб люди були старанними, ефективними і співпрацювали, в той час як ті, хто керував діловим світом, були заклопотані зароблянням грошей та демонстрацією свого багатства. Їх погляди були направлені на демонстративне споживання, як залишок хижого варварського минулого. Веблен з явним задоволенням вивчав "сучасні пережитки майстерності" в розвагах, моді, спорті, релігії та естетичних смаках правлячого класу. Книга зацікавила літературний світ і таким чином, зробила Веблену репутацію соціального критика, який вийшов далеко за рамки його академічного горизонту [2].

Іншим видатним вченим який працював в часовому періоді 1800—1937 рр. і також вважається одним з засновників концепції інституціоналізації вважається Джон Р. Коммонс, який був американським економістом, педагогом та соціальним дослідником. Його вважають засновником інституціоналізму через його інтерес до того, як інститути, включаючи профспілки, уряд та бізнес, розвивалися та взаємодіяли в капіталістичній системі. Будучи еконо-

містом, він розробив теорію трудової боротьби, в якій колективні дії профспілок призвели б до людського поліпшення без важких наслідків марксистської революції. Коммонс зайняв кафедру соціології в Сіракузького університету, де він розробив теорію про те, що власники приватної власності використовують свою владу, щоб посягати на права та благополуччя інших. Потім Коммонс провів кілька років, працюючи в різних урядових комісіях, перш ніж він вступив на факультет університету Вісконсина в 1904 році. Там, разом зі своїми учнями, він опублікував свій класичний 11-томний документальний фільм "Історія американського індустріального суспільства" (1910) [1]. За ним пішла його найвідоміша робота "Історія праці в Сполучених Штатах" (1918) [2], в якій розповідається про роль профспілок, які борються за рівність "економічних класів" робітників і власників.

Наступним видатним вченим у сфері інституціоналізму, серед викладачів якого були економісти Т. Веблен і Дж. [2], Л. Лафлін, є Уеслі Клер Мітчелл (1874—1948 рр.) [4; 5], що також був американським економістом. На відміну від вищезазначених класиків ідеї Уеслі Клер Мітчелла щодо проблематики та сутності інституціоналізму відрізнялись у контексті наряду застосування. Автор застосував цю концепцію для пояснення економічних процесів загалом. Згідно з поглядами Уеслі Клер Мітчелла, у кожної людини є багато інстинктів, які відрізняються від людини до людини. Поведінка людини, обумовлена вродженими здібностями, є нерозумною формою поведінки. За словами Мітчелла, три установи — мистецтво, письмо, мовлення і релігія — забезпечують стандартну поведінку, звички, дії та мислення, які були схвалені спільнотою і, нарешті, вбудовані в соціальний інститут. На думку автора, соціальні інститути є потужними агентами, які керують поведінкою людини. Вони є втіленням минулих досягнень людського інтелекту. Вони формують основу для раціональної поведінки особистості. Мітчелл проаналізував походження та розвиток інститутів і звичаїв та доповнив їх грошима, банківськими та трудовими проблемами. У своїх більш пізніх дослідженнях він підкреслював фізичний аспект економічної діяльності. На його думку, традиційна економічна теорія була хибною, бо в ній був відсутній інституційний підхід. Мітчелл був упевнений, що інституційний підхід перетворить економіку в науку про людську поведінку і в свою чергу економіка буде сприяти соціальним змінам. Він вважав, що роль грошей розширить сферу економічної теорії [4; 5].

Подальші розробки концепції інституціоналізму пов'язані з Кларенсом Ейресом (1891—1972 рр.) [6], що був засновником так званої техаської школою інституційної економіки. Айрес розвинув ідеї Торстейна Веблена з дихотомією "технології" та "інститутів", щоб відокремити винахідницький аспект від успадкованих аспектів економічних структур. Він стверджував, що технологія завжди була на крок попереду соціокультурних інститутів. На основі аналізу праць зазначеного науковця можна стверджувати, що К. Айрес не був "інституціоналістом" у класичному сенсі цього терміну, оскільки він ототожнював інститути з почуттями, та, як наслідок, інститути грали лише залишкову роль у цій теорії розвитку, основним центром якої була теорія технології. Айрес перебував під сильним впливом Ф. Гегеля, установи для К. Айреса виконували другорядну роль. К. Айрес розробив теорію "інституційного відставання", згідно з якою технологічні зміни неминуче утримували економічні технології на крок попереду успадкованих соціокультурних інститутів. Процес "інституційної еволюції", який передбачав К. Айрес, полягав в тому, що технологічні зміни викликаються сплесками інстинктивної винахідницької активності інновацій в технологічних процесах, але успадковані соціально-економічні структури будуть неадекватними до цих змін. З поступово, подібно льодовику, успадковані установи в кінцевому підсумку відреагують на нові технології, але на той час, коли вони пристосуються, наступний раунд винахідницької активності буде просуватися далі, підтримуючи тим самим постійне відставання і, отже, неузгодженість між соціальними структурами і економічними технологіями [6].

Подальші доповнення концепції інституціоналізму пов'язані з Гербертом Олександром Саймоном (1916—2001 рр.) [7], який був американським політологом, чий дослідження охоплювали галузі когнітивної психології, інформатики, державного управління, економіки, менеджменту, філософії та соціології. Маючи майже тисячу цитованих публікацій, він є одним з найвпливовіших соціологів двадцятого століття. Г. Саймон був відомий своїми дослідженнями з інституціоналізації виробництва. Він визначив, що внутрішня організація фірм та їх зовнішні бізнес-рішення не відповідають неокласичній теорії "раціонального" прийняття рішень. Г. Саймон в основному зосередився на питанні прийняття рішень у рамках поведінки, яке він назвав "обмеженою раціональністю". "Раціональна поведінка" в економіці означає,

що індивіди максимізують свою функцію корисності при обмеженнях, з якими вони стикаються (як-от: обмеження бюджету, обмежений вибір і т. д.) у гонитві за своїми особистими інтересами. Обмежена раціональність була центральною темою в його дослідженнях, бо абсолютно раціональні рішення часто нездійсненні на практиці через нерозв'язності природних проблем рішення і обмежених обчислювальних ресурсів, доступних для їх вирішення. У широкому сенсі Г. Саймон намагався замінити поняття раціональності економічної людини такою раціональною поведінкою, яка є сумісною з доступом до інформації та обчислювальними можливостями, якими насправді мають організми, включаючи людину, в тих середовищах, в яких такі організми існують [7].

Водночас з розвитком індустріалізації та міжнародними економічними процесами, зокрема розвитком ТНК інтерес до інституціоналізму як до прикладної концепції досить швидко почав зростати. В другій половині двадцятого століття з'явилась значна кількість науковців, які не просто зацікавились цією проблематикою, проте зробили значний внесок у цей напрям наукового знання. З причин значної кількості наукових опрацювань, що відносяться до області інституціональної економіки, нами було застосовано спеціальний інструмент, що дозволяє ідентифікувати та систематизувати наявні наукові праці за ключовими словами. Так, нами було використано Google Books Ngram Viewer — це онлайн-пошукову систему, яка відображає частоти будь-якого набору пошукових рядків, розділені комами, використовуючи ключові слова, що зустрічаються в джерелах, надрукованих між 1500 і 2008 роками в текстових корпусах Google англійською, китайською, французькою, німецькою, івритом, італійською, російською або іспанською. Програма може шукати одне слово або фразу.

З причин значної кількості науковців, які в своїх дослідженнях посилаються на інституціоналізм нами було систематизовано найбільш релевантні теоретичні конструкції, що акцентують увагу на різних аспектах процесу інституціоналізації. Так, одним науковців який поклав початок новій інституційній теорії є Д. Норт [9]. У монографії "Інституційні зміни американської економічної історії" (1971 р.), у співавторстві з Л. Девісом, і в монографії "Повстання західного світу" (1973 р.), у співавторстві з Робертом Томасом, автор почав своє дослідження ролі прав та інституціоналізації в політико-економічній сфері розвитку. Так, Д. Норт був одним з перших, хто дав загальне

визначення поняттю "інститут" та "інституціоналізація".

На думку автора, інститути — це ті структури, які найбільш важливі в соціально-економічній сфері, які структурують взаємодію між людьми. Мова, гроші, закон, системи ваг і заходи, правила поведінки фірм (і інші організації), таким чином, є інститутами. У своїх дослідженнях автор акцентує увагу на тому, що інститути обмежують та підтримують поведінку. Існування правил має на увазі обмеження. Однак таке обмеження може відкрити можливості: воно може дозволити вибір і дії, які інакше не існували б. Наприклад: правила мови дозволяють нам спілкуватися; правила дорожнього руху допомагають легше і безпечніше рухатися; верховенство закону може підвищити особисту безпеку. Регулювання не завжди є протилежністю свободи, це може бути його союзник.

Іншим автором, який також безпосередньо розкриває зміст та значення інститутів є Д. Ходжсон, що розглядає інститути як систему правил. У своїх дослідженнях автор акцентує увагу на тому, що правило — передається суспільством тільки в загальноприйнятій нормативній забороні та має іманентно нормативний характер, який в обставинах *X* робить *Y*". Це означає, що для того, щоб бути ефективним, правило повинно бути закладено в звичай або звички. Прості укази не обов'язково є правилами в цьому сенсі. Звички і звичай допомагають надати нормативного статусу правилу, яке може допомогти новим законам вступити в силу. Водночас автор зазначає, що в цьому контексті правила соціальної взаємодії та норми постійно змінюються [7].

Ще одним автором, який є також став одним з новітніх класиків інституціоналізму, є С. Хантінгтон [12]. Інститути, за словами С. Хантінгтона, є "стабільними, цінними, повторюваними моделями поведінки" крім того, установи можуть посилалися на механізми, які керують поведінкою групи осіб у цьому співтоваристві. Більш того, на думку автора установи ототожнюються з соціальною метою, що виходить за межі індивідуумів намірів, за допомогою посередництва правил, що регулюють життєву поведінку. В своїх дослідженнях автор підкреслює, що термін "інститут" зазвичай застосовується як до неформальних правил, таких як звичай або моделі поведінки, важливі для суспільства, так і до конкретних формальних правил, створених такими структурами, як уряд і державні служби. Первинні або мета-інститути — це такі інститути, як сім'я, які досить широкі, щоб охопити інші інститути.

Вищезазначені авторські опрацювання стали основною для подальших наукових опрацювань в цій сфері. Певним чином з вище зазначених опрацювань і починаються новітні інтерпритації та розгалуження інституціоналізму. Слід відзначити, що після обґрунтування поняття "інститут" дало потужний поштовх до подальшого розвитку інституціоналізму. Так на основі робіт таких класиків як: Д. Норт [8, с. 117—133; 8; 9], О. Уільямсон, Р. Коуз [8, с. 66—76], Р. Ріхтер [9, с. 23], Д. Ходжсон [11, с. 32], А. Грайф [12, с. 43], Г. Демсец [2, с. 66] було розроблено такі нові поняття та категорії інституціоналізму.

Так, серед науковців таких науковців як, Tornquist K., Goffman E., Aggarwal R., Goodell J., Бендукидзе К., Юдкевич М., Кузьминов Я., Деметтьев В., Аузан А., Никишина Е., набуло широкого поширення виявлення та систематизації властивостей інститутів, що в цілому зводяться до таких. По-перше, задоволення конкретних потреб. Так, наприклад, кожна установа задовольняє певним потребам. Сім'я задовольняє потребу контролювати репродуктивні функції, соціалізувати дітей та забезпечувати економічну безпеку своїх членів, в той час як уряд задовольняє потребу підтримувати порядок у суспільстві, захищати суспільство від зовнішніх загроз та приймати закони. По-друге, абстрактність. Інститути носять абстрактний характер. Вони не відчутні. Наприклад, шлюб не можна зберігати в музеї, не можна оцінювати релігію або зважувати війну. По-третє, це культурні символи. Усі інститути мають культурні символи. Символи можуть бути як матеріальними, так і нематеріальними. Країна має прапор, емблему, державний гімн як символ. Школа може мати свій власний прапор, форму одягу тощо. По-четверте, універсальність. Наприклад, економічні інститути універсальні. Вони існують у всіх суспільствах і були виявлені на всіх етапах суспільного розвитку. По-п'яте, соціальний характер. Інститути, створюються завдяки колективній діяльності людей. Вони, по суті, є соціальними за своєю природою. Адже інститути є продуктом світських і повторюваних форм соціальних відносин індивідів. По-шосте, інститути є контролюючими механізмами. Такі інститути, як релігія, мораль, держава, державне законодавство, законодавство, тощо. Ці механізми зберігають громадський порядок і надають йому стабільність. Установи подібні колесам, на яких людське суспільство рухається до бажаного місця призначення. По-сьоме, ригідність. Інститути зазвичай не піддаються раптовим або

швидких змін. Зміни в них відбуваються повільно і поступово. Багато установ жорсткі та стійкі. Згодом вони стають консервативними елементами суспільства. Приклад — каста, релігія тощо. Але під тиском або обставинами вони також зазнають змін. По-восьме, взаємопов'язаність. Установи, хоча й досить різноманітні, взаємопов'язані. Розуміння одного інституту потребує розуміння інших пов'язаних установ. Релігійні, моральні, освітні, політичні, економічні та інші інститути по суті взаємопов'язані.

Окрім значної кількості наукових публікацій щодо функцій інститутів, починаючи з 2000 року набуло широкого поширення дослідження видів інститутів. Серед авторів, які в своїх роботах акцентували увагу саме на узагальненні видів інститутів, слід виділити такі: Scott W., Hodgson G., Wolfe D., Boliari N., Greenwood R., Fisher M., Menard C. Слід відзначити, що роботи зазначених вчених дозволили значно розвинути інституціоналізм як цілісну концепцію за рахунок узагальнення видів інститутів, які на сьогодні зводяться до таких: ексклюзивні інститути, що включають у себе питання власності, релігії та шлюб та відбуваються несвідомо; прийняті інститути, до них відносяться бізнес та кредитні установи, які пов'язані з прибутком та економікою, отже, свідомо створені; базові інститути ті, які вважаються важливими для підтримання громадського порядку в суспільстві. Сімейні інститути, політичні інститути, навчальні заклади, релігійні інститути тощо; дочірні установи, ці інститути трохи складні в тому сенсі, що вони не обов'язково так важливі для підтримання громадського порядку.

Іншою важливою категорією, розуміння якої було розширено в період 2000-х років це функції інституцій. Серед науковців, які в своїх роботах акцентували увагу саме на узагальненні функцій інституцій, можна виділити таких: Renner K., Miller S., Keohane R., Деревянко В., Матусевич В. Базуючись на наукових опрацюваннях зазначених науковців, функції інститутів можна звести до таких: інститути спрощують дії та роботу людини; інститути дають можливість контролювати суспільство та людей, які його складають; завдяки інститутам кожній людині призначається роль, в залежності від якої вона може досягти та регулювати свій статус; інститути допомагають підтримувати порядок в суспільстві; інститути діють як стимулятори, надаючи необхідну свободу; інститути створять гармонію та єдність серед членів суспільства.

Саме в цей період часу з'являються спроби ввести у науковий обіг поняття інституціоналізація, як похідної від функцій, та властивостей інститутів. Серед авторів, що у своїх безпосередньо акцентують увагу на інституціоналізації досить небагато, а саме: Tolbert P.S., Zucker L.G., Machado-da-Silva C.L., Zilber T., Holmqvist M.

Так, наприклад, Е. Роджерс у цій відомій книзі "Дифузія інновацій" визначає інституціоналізацію як "ступінь, в якій інновація продовжує використовуватися з плином часу після закінчення програми поширення". Розуміння інституціоналізації на мікрорівні демонструє Р. Selznick. На думку автора, процес наповнення організацій цінностями, що виходять за рамки технічних вимог, що виявляють прихильність та лояльність серед членів організації, є інституціоналізація.

Слід відзначити, що термін інституціоналізація також використовувався в політичному сенсі для застосування до створення або організації урядових установ або конкретних органів, відповідальних за нагляд або реалізацію політики, наприклад, у сфері соціальної сфери або економічного розвитку. Як соціально-політичне явище в період промислової революції в Європі багато країн пережили період "інституціоналізації", в ході якого роль суспільства в суспільстві значно розширилася та зросла, особливо в тих сферах, які раніше розглядалися як приватна сфера. Інституціоналізація також часто розглядається як важлива частина процесу модернізації в країнах, що розвиваються, що знову передбачає розширення та поліпшення організації державних структур.

ВИСНОВКИ

Узагальнення наукової літератури свідчить, що термін інституціоналізація використовувався у різні періоди розвитку країн світу як важлива частина процесу модернізації в країнах, що розвиваються, що знову передбачає розширення та поліпшення організації державних структур.

За останні десять років сама система європейських інститутів, тобто правил та норм, значно розширила свій вплив на економіку України. Тому, на нашу думку, процес інституціоналізації повинен формуватися як суспільно побудовані, історичні закономірності матеріальних практик, припущень, цінностей, вірувань і правил, за допомогою яких люди виробляють та відтворюють свою матеріальну життєву базу, організовують час та простір і нада-

ють значення їх соціально-економічній реальності.

Література:

1. Veblen T. The theory of the leisure class. — Boston: Houghton Mifflin, 1973. — P. 56.
2. Veblen T. The theory of the leisure class: An economic study of institutions. — Aakar Books, 2005.
3. Laughlin J. L. The study of political economy in the United States // Journal of Political Economy. — 1892. — Т. 1. — № 1. — С. 1—19.
4. Schumpeter J. A. Wesley Clair Mitchell (1874—1948) // The Quarterly Journal of Economics. — 1950. — P. 139—155.
5. Ginzberg E. Wesley Clair Mitchell // History of Political Economy. — 1997. — Т. 29. — № 3. — P. 371.
6. Rutherford M. Clarence Ayres and the instrumental theory of value // Journal of Economic Issues. — 1981. — Т. 15. — № 3. — P. 657—673.
7. Simon H. A. et al. Models of a man: Essays in memory of Herbert A. Simon. — MIT Press, 2004.
8. Попов Е.В., Сухарев О.С. Институциональные факторы экономических изменений теории Дугласа Норта // Журнал экономической теории. — 2016. — № 3. — С. 117—133.
9. Дуглас Н. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики // М.: Фонд экономической книги "Начала". — 1997. — Т. 2. — С. 19.
10. Заостровцев А. П. Дуглас Норт: бегство от неоклассического мейнстрима // Общественные науки и современность. — 2013. — № 4. — С. 140—150.
11. Hodgson G. M. Economics and evolution: bringing life back into economics. — University of Michigan Press, 1996.
12. Greif A. Institutions and the path to the modern economy: Lessons from medieval trade. — Cambridge University Press, 2006.
13. Demsetz H. The structure of ownership and the theory of the firm // The Journal of law and economics. — 1983. — Т. 26. — № 2. — С. 375—390.

References:

1. Veblen, T. (1973), The theory of leisure class, Houghton Mifflin, Boston, USA.
2. Veblen, T. (2005), The theory of the leisure class: An economic study of institutions, Aakar Books, Delhi, India.
3. Laughlin, J. L. (1892), "The study of political economy in the United States", Journal of Political Economy, vol. 1, no. 1, pp. 1—19.
4. Schumpeter, J. A. (1950), "Wesley Clair Mitchell (1874—1948)", The Quarterly Journal of Economics, pp. 139—155.

5. Ginzberg, E. (1997), "Wesley Clair Mitchell", History of Political Economy, vol. 29, no. 3, pp. 371.

6. Rutherford, M. (1981), "Clarence Ayres and the instrumental theory of value", Journal of Economic Issues, vol. 15, no. 3, pp. 657—673.

7. Simon, H. A. (2004), Models of a man: Essays in memory of Herbert A. Simon, MIT Press, Cambridge, USA.

8. Popov, E.V. and Sukharev, O.S. (2016), "Institutional factors of economic changes in the theory of Douglas North", Journal of Economic Theory, vol. 3, pp. 117—133.

9. Douglas, N. (1997), Institutions, institutional changes and the functioning of the economy, vol. 2, Fund of the economic book "Beginnings, Moscow, Russia.

10. Zaostrovtshev, A.P (2013), "Douglas North: an escape from the neoclassical mainstream", Social Sciences and Modernity, vol 4, pp. 140—150.

11. Hodgson, G. M. (1996), Economics and evolution: bringing life back into economics, University of Michigan Press, Ann Arbor, USA.

12. Greif, A. (2006), Institutions and the path to the modern economy: Lessons from medieval trade, Cambridge University Press, Cambridge, USA.

13. Demsetz, H. (1983), "The structure of ownership and the theory of the firm", The Journal of law and economics, vol. 26, no. 2, pp. 375—390.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2020 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73